

Miquel Plana, l'impressor artesà i bibliòfil

Text: Xevi Planas

L'olotí Miquel Plana ha crescut immers en el món de les arts gràfiques. Practica l'ofici d'impressor amb el convenciment que aquesta feina artesanal és en vies d'extinció. Seguint el consell que li va donar el pintor Joan Ponç, Miquel Plana ha aprofundit la tècnica del gravat i s'ha convertit en l'editor de llibres de bibliòfil amb més prestigi de Catalunya.

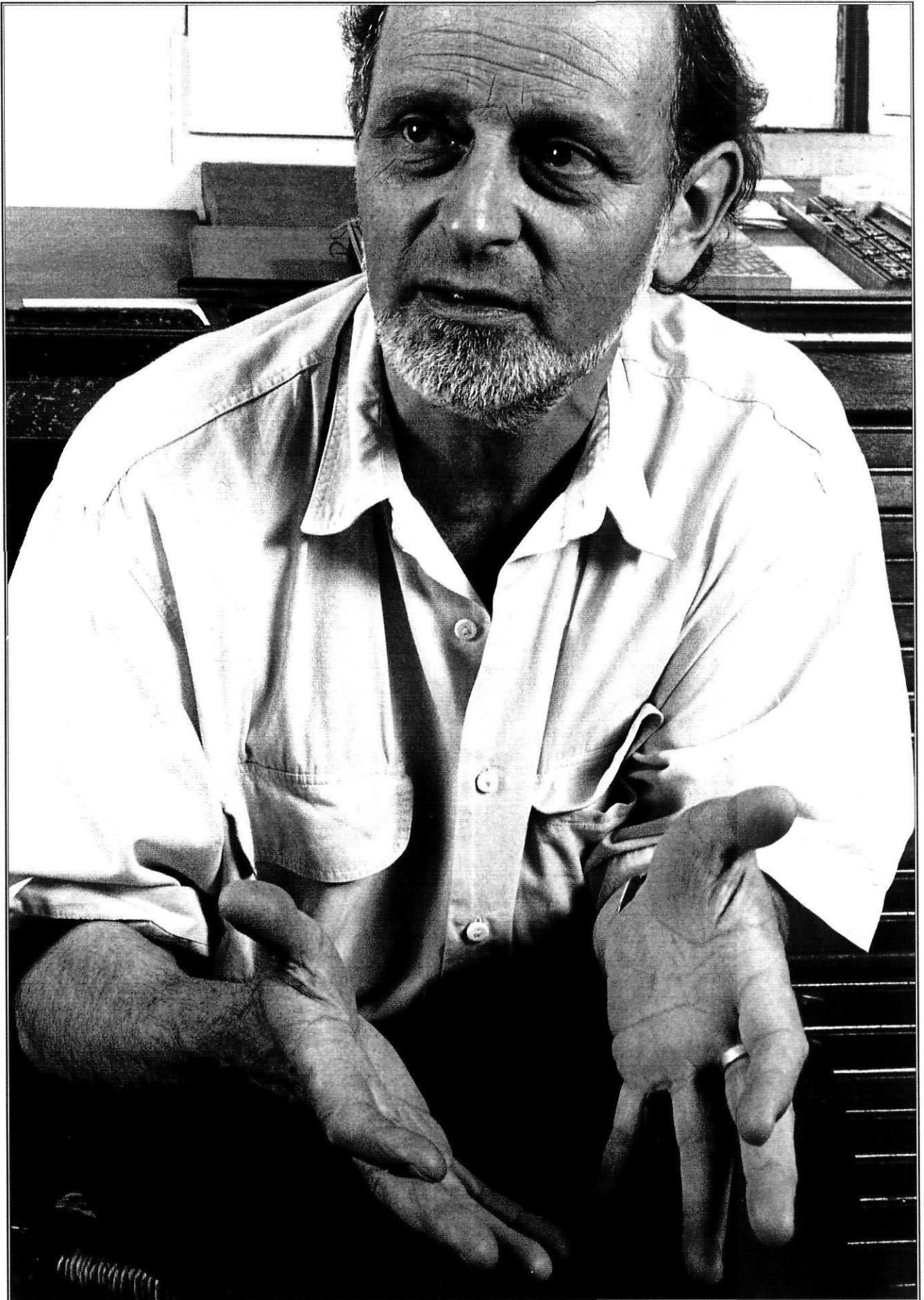
Fotos: Josep Maria Oliveras

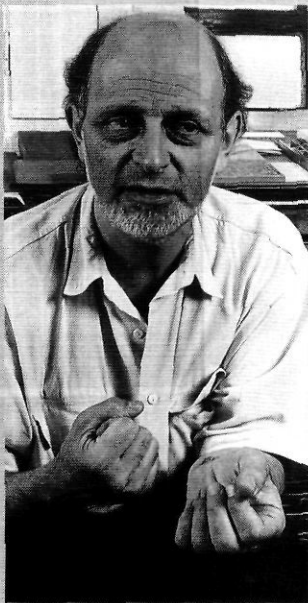

uins records té de la infantesa i l'adolescència?

—En tinc pocs records, però tots són bons. Eren uns temps d'inconsciència en què la vida era senzillíssima, rutinària i plàcida. Els carrers no estaven enquitranats i ens passàvem el dia jugant a botxes amb els companys del barri. Jo sempre arribava tard a casa i els pares m'escribaven. Als catorze anys, vaig fer un pas molt important: vaig entrar a treballar a Gràfiques Olot

de la mà d'en Josep Congost, que em va acollir com a aprenent i que m'ha tutelat fins ara. Vaig tenir la sort d'anar a parar a bones mans. Em vaig formar a la impremta. El treball t'ensenya a estructurar-te per aprofitar el temps. Al començament, em feien anar a repartir feines amb el carretó i passava molta vergonya anant pels carrers. De mica en mica, vaig anar aprenent l'ofici d'impressor d'una manera autèntica. En Josep Congost sempre ha tingut molt de gust i ha deixat el màxim de llibertat als seus treballadors. Aprofitant la seva amistat, jo intentava anar ficant-me dins l'ofici guiat pel meu instint. També vaig aprendre moltíssim amb el seu germà Sebastià, un gran artista. Mentre els altres companys parlaven de futbol, nosaltres parlàvem d'art. Ell em va ensenyar a mirar la pintura i em va donar les primeres nocions de què era una pinzellada, què era una perspectiva... Discutíem sobre art abstracte. Jo devia ser més rabiós i ell devia tenir una actitud més madura. Vaig aprendre a tenir el meu propi criteri gràcies al seu mestratge. Els germans Congost em van fer veure que cadascú no en fa prou amb el seu impuls, sinó que necessita coincidir amb altres

Miquel Plana i Corcó va néixer el 29 d'octubre del 1943 a Olot, en el si d'una família d'origen rural molt arrelada a la Garrotxa. Als catorze anys, va entrar a treballar a Gràfiques Olot, on va aprendre l'ofici d'impressor amb Josep Congost.

Va formar part del Grup d'Ara amb Kim Domene i Joan Carrillo. El 1968, va guanyar el premi de poesia Joan Casulà amb el recull *Poemes blancs i negres*. El 1970, va treballar per al pintor Joan Ponç, que el va estimular a establir-se professionalment pel seu compte.

El 1973, va editar el seu primer llibre de bibliòfil, *Un núvol apretat per la tramuntana*, amb text de Domènec Moli. Des de llavors, no ha parat d'editar-ne. Alguns han aparegut en el context de col·lec-

persones a favor del treball comú en què estan immersos, en una confluència d'interessos.

—¿No li agradava estudiar?

—Els estudis no m'han interessat mai. Primer els pares em van portar als Escolapis i després me'n van treure per dur-me a casa d'un mestre particular. Era a can Plantalech. Els nanos fèiem broma dient que plantava cols, faves i pèsols. El cert és que intentava imposar-nos la seva llei d'una manera molt estricta i que ens pegava per mantenir una disciplina. El meu pare també va lluitar perquè jo aprenguéss català, però lamentablement no se'n va sortir. Ara ho lamento.

—¿Quina mena d'educació va rebre en l'ambient familiar?

—La mare venia d'una família de masovers de ca l'Eloi, un mas d'Olot. El pare venia d'una casa de Riudaura. Ell va treballar de passant en un banc i d'escrivent en una fàbrica de filatures. Érem gent pobra i passàvem molta vergonya quan anàvem a un convit a casa d'algú de la part més adinerada de la família... Em sento afortunat per haver pogut pouar del món rural dels meus orígens. Al món rural és on hi ha la cultura de debò, tal com l'entenc jo. La gent de la societat rural potser no sabia llegir ni escriure, però era molt més culta que la gent de la societat indus-

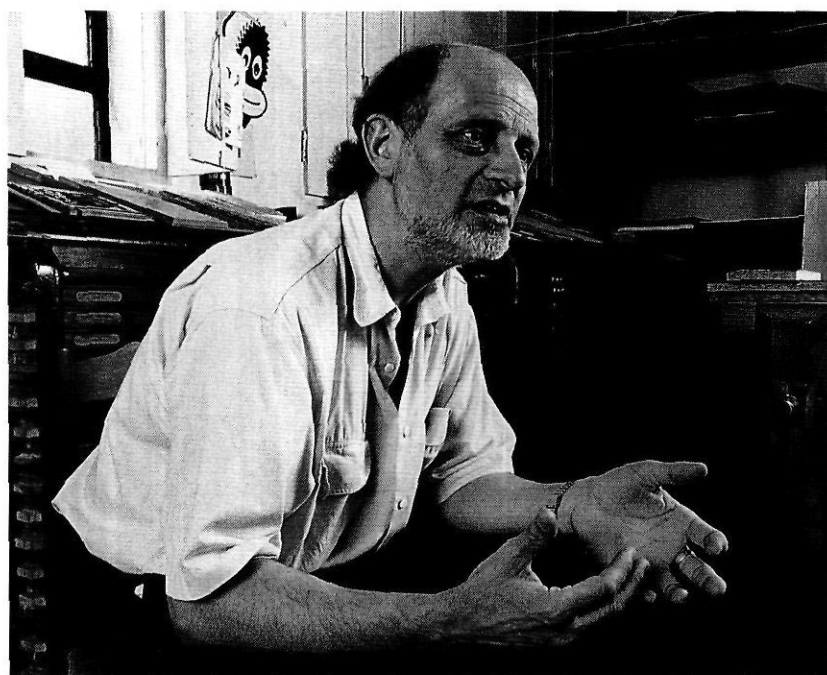
“

Érem gent pobra;
em sento afortunat
per haver pogut pouar
del món rural
dels meus orígens.

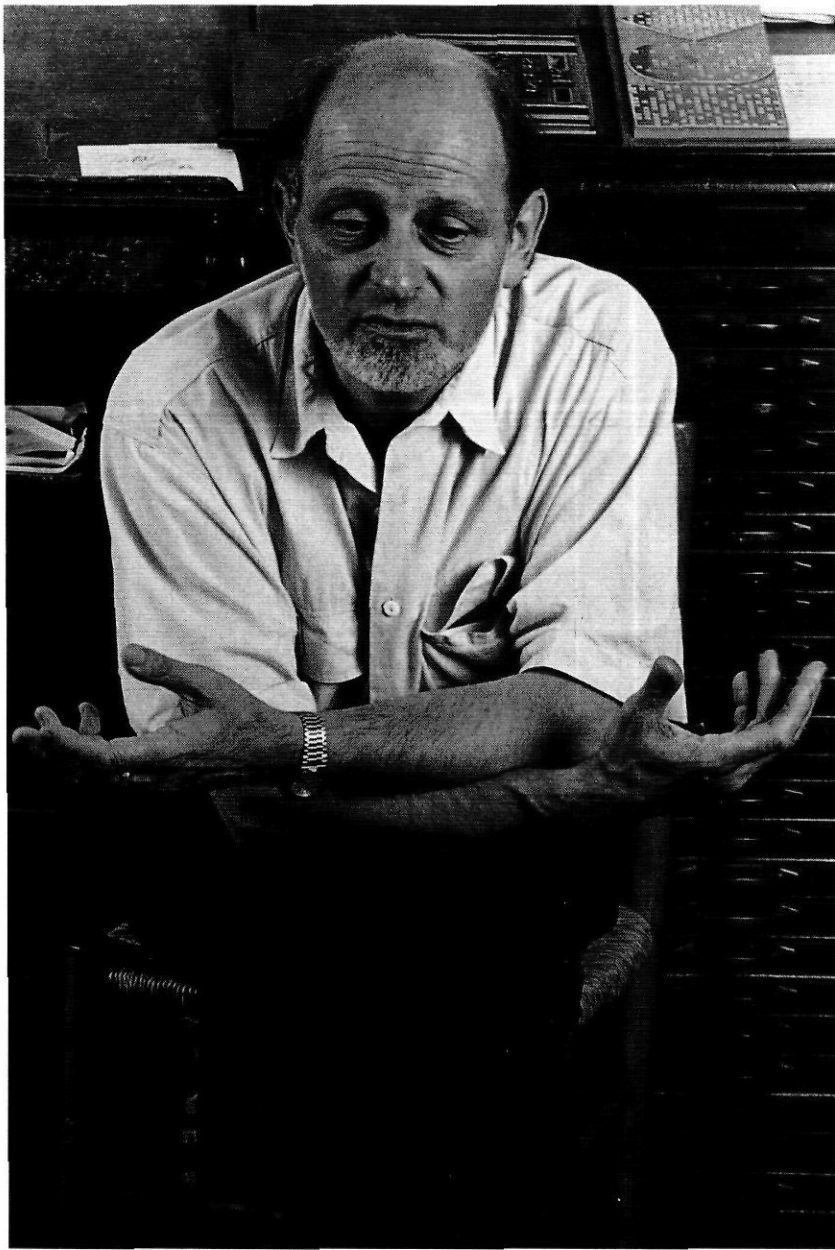
”

trialitzada, que ha deixat perdre la cultura senzilla i elemental del pagès. Sempre he sentit una enorme admiració per aquest fet tan natural i senzill com és la vida mateixa. L'educació que vaig rebre a casa m'ha ajudat a no caure en banalitats fútils sense cap sentit. La cultura del pagès és feta de prudència i contenció. Té un punt de gasiveria i generositat alhora. T'ensenya a conduir la vida amb una actitud dòcil que sempre reverteix al teu favor.

—Alguna vegada ha comentat que l'escoltisme va ser una escola per a vostè. ¿En quin sentit?

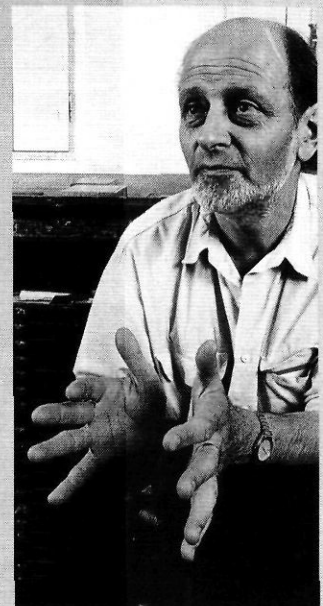
—L'escoltisme ens va marginar en positiu. Érem un grup de joves que no anàvem als bars, perquè no teníem diners, i que organitzàvem moltes activitats. Passejàvem pels carrers i fèiem excursions. Teníem molta força de voluntat. Me n'anava a la muntanya i me'n reia de la gent que s'instal·lava en un hotel, perquè trobava que a terra es dormia molt bé. Era feliç dormint a qualsevol racó de bosc o en un porxo d'una església. Llavors tenia quinze o setze anys. Ara no podria dir el mateix. Quan ets jove, t'has de preparar per quan ho deixis de ser. L'esforç físic és una gran experiència, si et complau i no el vius com

un patiment, sinó com un repte per aconseguir un objectiu. Tot a la vida demana un esforç físic. La gent, equivocadament, l'elimina amb el benestar. L'escoltisme ens ajudava perquè era una aventura enriquidora que ens formava com a persones. En el meu cas, a més, l'escoltisme em va acostumar a ser responsable. Jo encara era un simple aprenent sense coneixements artístics i la gent de l'escoltisme m'encarregava cartells o programes. Em felicitaven quan veien el que havia fet i a mi aquest aplaudiment m'afalagava. Em donava un impuls suficient per estimular-me a continuar treballant.

cions com *El burí i la ploma*, *El tòrcul i les lletres*, *Petit cafè*, *Papers de fi de mil·leni*, etc.

Entre els nombrosos escriptors que han col·laborat en les edicions de Miquel Plana aportant-hi textos destaquen Pere Calders, Narcís Comadira, Salvador Espriu, Marià Manent, Miquel Martí i Pol, Joaquim Molas, Quim Monzó, Manuel de Pedrolo, Joan Perucho, Jordi Sarsanedas, Joan Teixidor i Camilo José Cela.

Arranz Bravo, Modest Cui-xart, Maria Girona, Hernández Pijoan, Antoni Pitxot, Albert Ràfols-Casamada, Josep Maria Subirachs i Joan Josep Tharrats són alguns dels artistes que han participat amb alguna de les seves obres en les edicions de Miquel Plana.

—¿Quins eren els seus referents artístics quan començava a crear les seves obres?

—Llavors per a mi només existia Olot. Sabia que hi havia un món més gran enllà d'Olot, però l'he descobert en els salts que he anat fent en els últims vint anys. Els meus punts de referència al començament eren Gussinyé, Pujol, Barnadas, i Marsillach, els quatre artistes més famosos que hi havia a Olot en aquell moment. Barcelona llavors era molt lluny... No hem sabut aprofitar prou bé l'època daurada de l'art olotí. Hem deixat malmetre la tradició de l'ofici de l'art religiós amb l'escola singular que teníem aquí. Quan vaig realitzar la sèrie de llibres de bibliòfil *El burí i la ploma*, vaig voler reunir trenta-tres escriptors i trenta-tres artistes olotins per oferir una mostra d'aquest nivell altíssim de creació que hi ha hagut a la ciutat, que representa un cas singular a Catalunya.

—¿Com es va introduir en el món del gravat?

—M'hi vaig sentir interessat des que vaig veure, als anys 60, una exposi-

“

El que em fa por
és veure gent que no té por.
A la vida, si no hi ha risc,
no hi ha res.

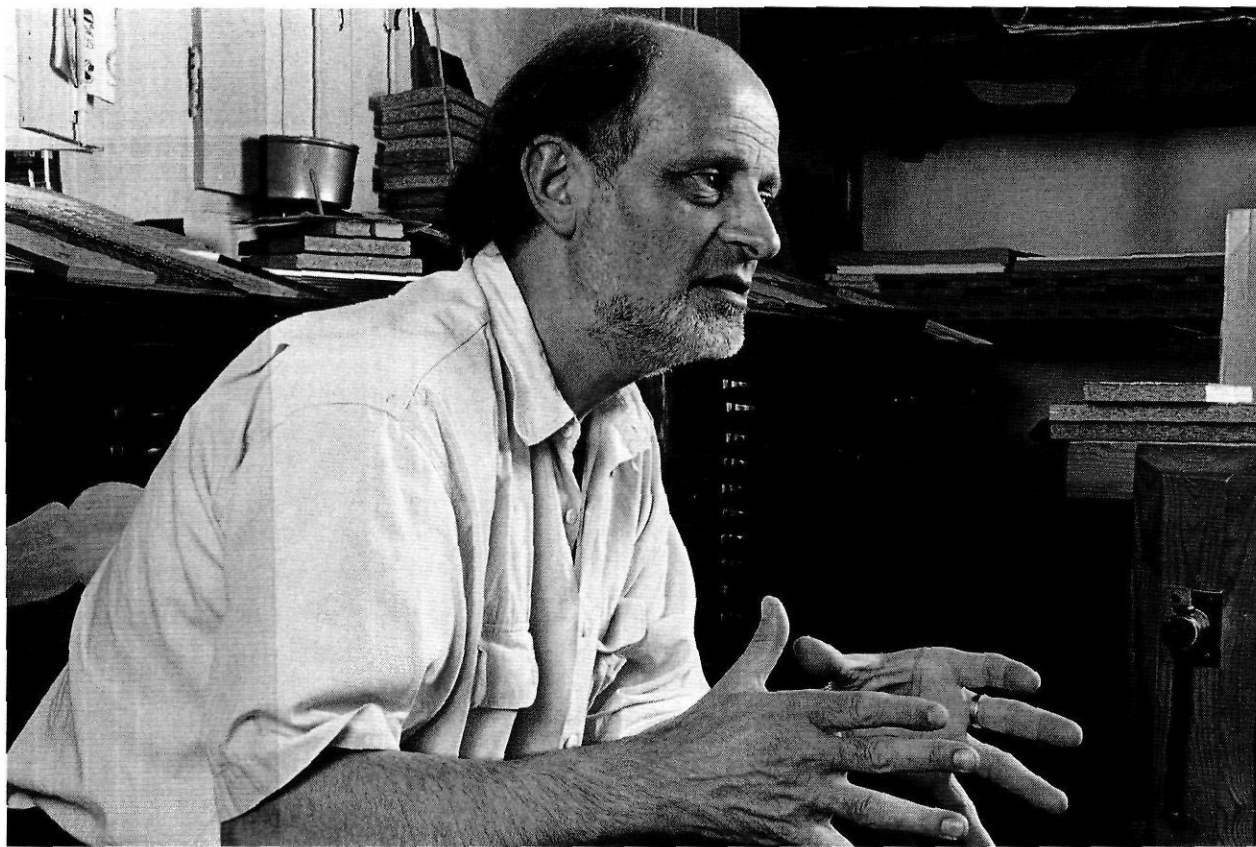
”

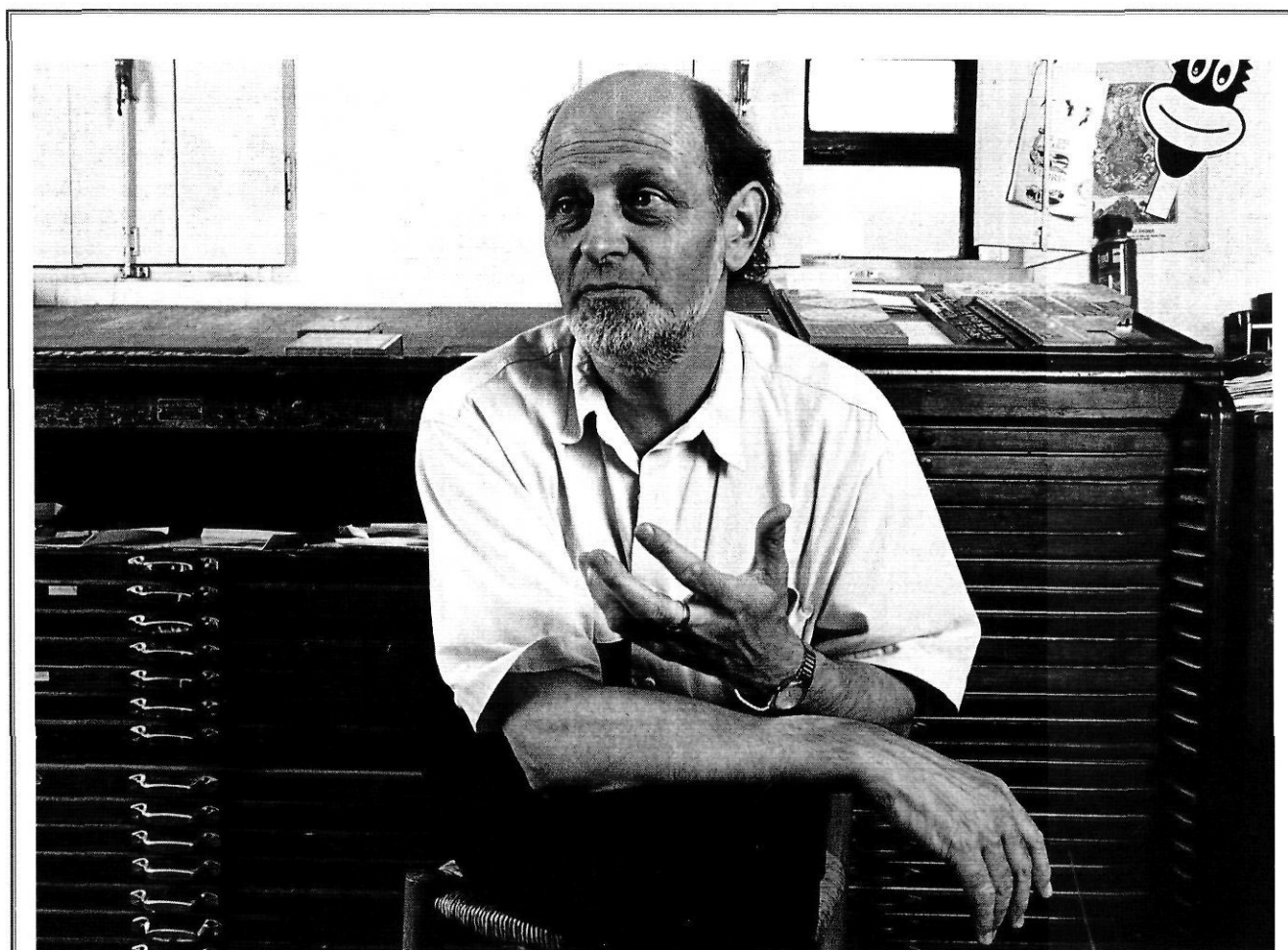
ció de Picasso a la sala Gaspar, de Barcelona, que em va impressionar. Un dia vaig anar a l'Escola de Belles Arts d'Olot i el seu director, en Mas Collellmir, em va ensenyar les primeres nocions de la tècnica del gravat. M'hi vaig anar introduint de mica en mica tenint molta fe en mi mateix per no

abandonar en els moments més difícils. Llavors jo anava a les fires de dibuix a vendre les meves obres a uns preus molt justos, com ho he fet sempre, i em sentia satisfet en veure que hi havia qui estava interessat en el meu treball.

—Vostè va ser un dels fundadors del Grup d'Ara. ¿Com recorda aquella etapa?

—El Grup d'Ara el formàvem en Kim Domene, en Joan Carrillo i jo. Tots tres canalitzàvem els nostres ideals amb senzillesa, honradesa i migradesa. Treballàvem sempre a fons perdut, convençuts que la unió feia la força. Un de sol no hauria fet res. Tots tres junts fèiem coses que ens anaven configurant una personalitat. Justificàvem el temps en una feina que anava a favor de tots tres. Això és especialment important en un món com el de l'art, apassionant, però solitari, perquè tot t'ho fas tu sol. Va ser el fruit d'un moment en què tot estava per fer. Teníem pocs coneixements i moltes inquietuds, acompanyades d'una forta crítica en el sentit social. Vam editar una primera carpeta amb un gravat de cada un. La nostra feina no es va limitar, però, al camp de l'art, sinó que va derivar també cap a al-

tres lluites, com la reivindicació del Dr. Danés, una persona que va fer molta feina per Olot i que va quedar marginat per la dictadura. Després, a l'època de l'Assemblea d'Artistes de la Garrotxa, vam coincidir també amb en Claudi Casanovas. Continuem sent tots molt bons amics, però ara tot això ha quedat trinxat. Ja no en queda res.

—El 1970, va treballar per a Joan Ponç. *¿De quina manera el va influir el contacte amb aquest pintor?*

—En Joan Ponç acabava d'arribar del Brasil i es va instal·lar a Olot en una casa que li va deixar en Jordi Curós. Era un gran treballador que feia rendir molt el seu temps. Era un home apassionat que valorava molt el seu món i que irradiava una força enorme. Tenia una personalitat molt marcada, segurament plena de contradiccions. Li agradava explicar històries rares, potser perquè ell també era estrany, difícil, carregat d'una certa mortificació. Algú li va dir que jo feia gravats. Em va dur unes planxes molt grosses que se li havien ratllat i que s'havien de cremar passant per l'àcid. Va confiar en mi,

però em va exigir molt. Jo vaig acceptar l'encàrrec, però m'hi vaig atrevir amb molt de neguit, per por a no esguerrar cap planxa. Tenia el temor de no sortir-me'n, però no em va anar malament. Sempre he tingut molta por de tot.

“

El que ha fet
perdurar l'home
ha estat l'esperit.
La tècnica ens ajuda,
però no ens fa persones.

”

Penso que això m'ha anat bé, perquè, tal com es diu popularment, la por guarda la vinya. El que em fa por realment és veure gent que no té por. A la vida, si no hi ha risc, no hi ha res. Jo llavors treballava moltes hores a la impremta i en Joan Ponç em va fer veure que el món era molt més ample. Un mateix sempre és cec i convé que tingui algú al costat que li obri els ulls i el faci créixer. En Joan Ponç em va animar a independitzar-me professionalment i vaig fer-li cas. Aquell moment va ser molt dur per a mi, perquè llavors jo estava a la impremta i, a més, treballava moltes hores a casa fent postals de Nadal. N'havia arribat a fer catorze mil en un any, i les havia de crear, vendre i cobrar jo tot sol... El treball ha estat constant en la meua vida. Mai no he tingut excedent de res i sempre m'ha quedat un racó suficient per anar continuant en noves feines que han donat pas a més feines, en un estrany equilibri. Quan em vaig establir pel meu compte, el 1972, vaig passar una certa crisi. Acostumat a treballar tretze hores diàries, no em veia capaç de donar utilitat a tot el

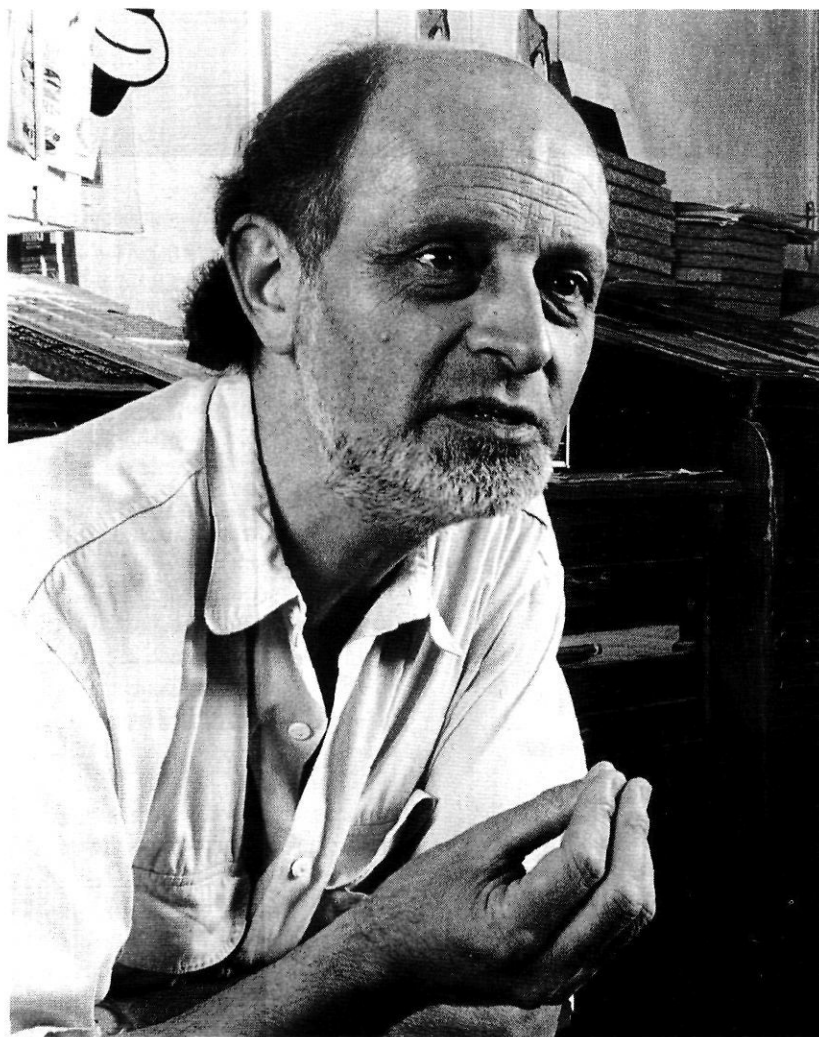
temps que llavors tenia per endavant per a mi tot sol. Al cap d'uns mesos, per sort, la galeria d'art 3, de Figueres, em va encarregar uns gravats i llavors ja em vaig anar organitzant bé la feina, començant per la que em donava un coixí per al meu ordre personal.

—*Es considera impressor abans de tot?*

—Abans quan em deien que jo era un artesà em sentia ofès. Ara, en canvi, em sento afalagat. Sóc gravador, artista de bibliòfil. Presumeixo d'un coneixement, que no és mai suficient, d'un ofici que s'ha perdut. L'art de l'impressor és sublim, perquè pot crear meravelles. No és tan sols un art d'imatges. La realització i la intencionalitat de l'impressor hi té molt a veure, encara que siguin imperfectes. Les màquines fan les coses perfectes, però no fan art. L'artista té una tècnica que no és perfecta, però motiva. Cada vegada estic més convençut que els avenços tecnològics en segons quina àrea del disseny tenen

un interès efímer. Un dibuix que tingui una mica d'esperit, en canvi, d'aquí a cinquanta anys encara serà un dibuix que suggerirà sentiments. La tècnica només ajuda en un sentit material. L'esperit no es pot basar només en la tècnica. El que ha fet perdurar l'home ha estat l'esperit. Jo no nego la tècnica, però és evident que el tecnicisme d'avui mata l'esperit. La tècnica no servirà de res a l'home sense esperit. La tècnica ens ajuda, però no ens fa persones. La tècnica es mou en un sentit general. Els homes, però, hem de viure en particular. Íntimament, no em serveix de res una màquina que ha utilitzat molta gent. El sentit de l'art és que el fas tu mateix, amb les teves limitacions. Jo m'he anat defensant sempre com he pogut. El meu aprenentatge l'he fet anant a veure exposicions i creant-me uns referents. Les noves generacions, per desgràcia, no en tenen.

—*El 1973, vostè va editar el seu pri-*

“

El perill seria
voler córrer massa.
Si ho fes, la gent potser
no ho notaria, però jo sí.

”

mer llibre de bibliòfil. Vint-i-cinc anys després, és potser l'artesà més ben considerat de Catalunya en aquest camp...

—La bibliofília era una il·lusió que tenia dintre meu. M'hi vaig llançar amb els pocs coneixements d'impressor que tenia i amb l'entusiasme d'obrir-me un nou camí. Des de llavors he anat alternant els encàrrecs de gravador amb els llibres de bibliòfil, que tenen un cost altíssim i exigeixen una dedicació de temps extraordinària. És una feina que no és gens rendible, comparada per exemple amb la d'editar obra gràfica. Una làmina costa molt menys que un llibre i dona molts més diners al qui l'edita. Els editors que busquen la rendibilitat econòmica no es dediquen als llibres de bibliòfil. Jo m'hi dedico perquè voldria anar construint una obra que tingués un sentit i que fos útil per a les generacions futures. La meua idea és deixar un testimoni del meu temps reunint uns escriptors, uns artistes i unes tècniques apreses del bell ofici de les arts gràfiques en la seva època final, en un moment en què en realitat ja no existeixen les arts gràfiques, perquè ara només hi ha indústries gràfiques. El dia només té vint-i-quatre hores. Anar a poc a poc em permet fer molta feina. El perill seria voler córrer massa. Si ho fes, la gent potser no ho notaria, però jo sí. No vull caure en aquesta trampa. Per sort, no em queden llibres de fons. Em fa il·lusió que la gent s'enamori dels meus treballs. És una sensació de plenitud enorme després

del plaer viscut en la complicitat amb els autors dels textos dels llibres. Mentre jo tingui el cent per cent de la responsabilitat de la meua feina, no m'adormiré i aniré aguantant. Per a mi, és molt important que en aquesta societat que ens ha tocat viure jo hagi tingut la sort de treballar en un ofici que té un component de cultura que humanitza.

—Quin dels molts escriptors que ha conegut l'han impactat més des del punt de vista personal?

—N'hi ha hagut molts que m'han impactat. Dels que ja no hi són, podria parlar, per exemple, de Marià Manent, Manuel de Pedrolo i Salvador Espriu. Els vaig conèixer quan jo era molt jove i em van tractar com un avi tracta un nét. Marià Manent tenia una gran personalitat i em va fer veure que m'havia d'esforçar a divulgar les meves obres. De Manuel de Pedrolo, em va sorprendre l'austeritat i el seu compromís. Era molt valent, però devia patir molt. Salvador Espriu sempre em comentava que la gent citava molt la seva obra, però que la llegia poc, potser perquè, segons ell mateix, és difícil. Era un home lliure, que no es deixava comprar pels premis i que es comprometia a fons amb la seva obra. Ell deia que havia viscut tota la vida al servei de la seva obra.

—Vostè ha escrit poesia i, fins i tot, va guanyar un dels premis Ciutat d'Olot...

—L'escoltisme, el contacte amb en Josep Congost i algunes lectures religioses i poètiques em van motivar unes noves sensibilitats en un moment determinat. Per això durant una etapa molt curta vaig escriure uns poemes que reflecteixen la voluntat de provocació pròpia de l'esperit crític dels anys 60 i aquells temps en què agafàvem àvidament el diari per assabentar-nos de les coses llegint entre línies. Però no tinc vocació de poeta. Vaig guanyar un concurs perquè la sort em va acompanyar, tot i que ara encara firmaria alguns d'aquells poemes, com un que tracta sobre el fet que la televisió rovella el cervell. El que més lamento a la vida és no saber escriure, perquè escriure és molt útil i produeix un gran plaer. Si la capacitat d'escriure bé es pogués comprar amb diners, ara em dedicaria a estalviar per aconseguir-la.

Xevi Planas

